

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

СОВЕТ НА ЕВРОПА

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

ПЕТТИ ОДДЕЛ

ПРЕДМЕТ ВАСИЛКОСКИ И ДР.

ПРОТИВ

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
(Апликација бр. 28169/08) ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

28 ОКТОМВРИ 2010

Оваа пресуда ќе стане конечна во согласност со условите предвидени во член 44 став 2 од Конвенцијата. Истата може да биде предмет на редакциски измени.

Напомена: Македонскиот превод на текстот на одлуката на Европскиот суд за човекови права е исклучиво информативен и од него не произлегуваат никакви права и/или обврски. Единствено официјалниот текст на одлуката на Европскиот суд за човекови права на англиски и/или француски јазик, објавена од страна на Судот е автентичен и се смета за оригинал. Не е дозволено објавување на овој превод на било каков начин без претходна дозвола од страна на Министерството за правда на Република Македонија, освен во случај доколку се користи за информирање

Во случајот на **Василкоски и др. против Република Македонија**,

Европскиот суд за човекови права (Петти оддел), заседавајќи во судски совет во состав:

Peer Lorenzen, *Претседател*,

Renate Jaeger,

Karel Jungwiert,

Mark Villiger,

Мирјана Лазарова Трајковска

Zdravka Kalaydjieva,

Ganna Yudkivska *судии*,

и Claudia Westerdiek, *секретар на одделот*

Расправајќи на затворена седница на 5 Октомври 2010 година,

Ја донесе следнава пресуда, усвоена на истиот датум:

ПОСТАПКА

1. Предметот е инициран со жалба (А.бр.28169/08) против Република Македонија поднесена пред Судот согласно член 34 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи (“Конвенцијата”) од 38 македонски државјани, г. Никола Василкоски, г.Зоран Божиновски, г.Трифун Лазаревски, г. Илир Реџеџи, г. Мухамед Сеид Караџа, г. Јетлим Положани, г. Ленка Јовановска, г. Звонко Панковски, г. Перица Димитриевски, г. Фатмир Амзи, г. Снежана Трајановска, г. Џемаил Даути, г. Панче Димитрески, г. Наум Михајловски, г. Митре Кировски, г. Гордана Додевска, г. Роберт Јорданов, г. Звонко Ников, г. Горан Наутлиев, г-ѓа Мелита Мијакова, г. Шпенд Османи, г. Фаредин Камбери, г-ѓа Славјанка Ангелова, г. Ристо Кирков, г. Митре Петров, г. Љубомир Бундалевски, г. Живко Угриновски, г-ѓа Веса Петровска, г. Мехмед Асани, г. Меваип Љоки, г. Африм Сулејман, г. Агим Стафаи, г.Ибрахим Алими, г. Звонко Бојаровски, г. Драган Тричковски, г. Дритан Саити, г.Гани Кадрија и г.Миодраг Давчевски (“жалителите”), на 20 мај 2008.

2. Жалителите беа застапувани од страна на Хелсиншки Комитет за човекови права на Република Македонија, претставен од г-дин С. Дуковски, адвокат од Скопје. Македонската влада (“Владата“) беше застапувана од нејзиниот агент г-ѓа Р.Лазаревска Геровска.

3. Жалителите тврдеа особено дека, нивниот континуиран притвор не бил поткрепен со конкретни, ниту доволни причини.

4. На 1 април 2009 година Претседателот на Петиот оддел одлучи да ја комуницира напред наведената жалба до Владата. Исто така беше одлучено да се испитува основаноста на жалбата, едновременно со нејзината допуштеност. (член 29 с тав 3).

ФАКТИ

I. ОКОЛНОСТИ НА ПРЕДМЕТОТ

5. Жалителите се родени помеѓу 1947 и 1985 година и живеат во разни градови во Република Македонија.

6. Тие бил инкасанти на наплатни рампи или раководители во Јавното претпријатие за патишта.

7. Жалителите биле приведени во разни Полициски станици во Скопје, некои на 18, а други пак на 24 ноември 2007 година, под сомневање за злоупотреба на службата, имено дека тие постапувајќи како организирана група неовластено присвоиле над 5.000.000 евра од патарините помеѓу април и ноември 2007 година. Биле изготвени поединечни записници за задржувањето на секој од жалителите.

8. Група жалители биле изведени пред истражен судија на Основниот суд Скопје 1 Скопје (судечки суд) на 19 ноември 2007 година, а останатите на 25 ноември. Со две засебни решенија од 20 и 26 ноември 2007 година последователно, откако ги сослушал жалителите, истражниот судија одредил спроведување истрага и одредил затворски притвор. Налогот бил заснован на сите основи специфицирани во членот 199 од Законот за кривична постапка (Законот, види став 32 подолу), имено дека постои страв од бегство, од повторување на делото и од влијание на текот на истрагата. Судијата се потпрел на тежината на делото и на пропишаната казна, како и на фактот дека жалителите делувале како добро организирана група.

9. Девет жалители, како и други осомничени, поднеле жалба против решението за одредување на притвор, барајќи негово заменување со полесни мерки за обезбедување на присуство. Жалителите се потпреле на нивните семејни состојби во тужената држава, немањето на претходни кривични осуди, фактот дека некои од нив доброволно се јавиле во полициските станици, како и на пропустот на истражниот судија да даде конкретни причини кои би го оправдале определувањето на притворот за секој од нив засебно. Кривичниот Совет од тројца судии на судечкиот суд, утврден согласно членот 22 став 6 од Законот, ги отфрлил жалбите поднесени на двајца жалители. Нема докази дека Советот одлучил по преостанатите жалби.

10. На 18 и 21 декември 2007 година последователно, Кривичниот Совет го продолжил притворот на жалителите за дополнителни 30 дена, на сметка на сите три основи специфицирани во членот 199 од Законот. Ризикот од бегство бил оправдан со тежината на обвинението, пропишаната казна и фактот дека десет жалители непоседувале имот, ниту пак имале семејства во тужената

држава. 18 жалители поднеле жалби во кои го спореле недостатокот на причини. Нивното барање за полесни мерки на обезбедување присуство биле проследени со докази за нивната лоша здравствена состојба, копии од нивните патни исправи и уверенија дека поседуваат имот во тужената држава. Некои од нив исто така побарале отпуштање со парична гаранција.

11. На 31 декември 2007 година и 4 јануари 2008 година последователно, Апелациониот суд Скопје ги отфрлил жалбите и го потврдил решението за притвор. Само по однос на г-дин З. Панковски, кој доставил оригинален документ од неговиот работодавец – Одлука за отпуштање од работа, судот ја исклучил можноста за повторување на делото од листата на основи за неговиот притвор. Судот не ги прифатил како доказ незаверените копии на решенијата за отказ од работа поднесени од другите жалители. Во однос на останатите, судот утврдил *inter alia*:

“... околностите кои се однесуваат на видот и природата на кривичното дело за кое што се води истрага против осомничените, казната пропишана за делото, како и личните околности на осомничените, земени во целина, сугерираат дека постои реален ризик од бегство доколку тие се ослободат во овој стадиум на постапката... разумен ризик дека тие може да влијаат на истрагата како и можност за повторување на делото заради тоа судот е на став дека нема законски можности во овој стадиум на постапката да го замени притворот со полесни мерки на обезбедување на присуство кој би биле гаранција дека осомничените би се појавиле на судењето ...”

12. Истрагата дополнително била проширена против вкупно 72 осомничени.

13. На 16 и 21 јануари 2008 година последователно, Советот го продолжил притворот на жалителите за 30 дена, темелејќи се на основите специфицирани во членот 199 од Законот, имено на ризикот од бегство и повторување на делото како и на влијание на текот на истрагата. 16 жалители поднеле жалба против ваквото решение барајќи ослободување.

14. Со одлуки од 28 јануари и 1 февруари 2008 година последователно, Апелациониот суд Скопје донел Одлука делумно во корист на оние жалители кои поднеле жалби и презентирале оригинални документи или заверени копии од решенијата на работодавецот кој ги отпуштил од работа. „Можноста за повторување на делото, повеќе не била причина за нивното продолжување на притворот. Понатаму по свое сопствено наоѓање и потпирајќи се на членот 397 од Законот (види став 34 подолу), судот ја исклучил по однос на сите осомничени како дел од решението на Советот од 21 јануари 2008 годна „*можноста за нивно влијание врз истрагата*“, од листата на причини за нивниот притвор. Повејќи го тоа Судот сметал дека осомничените не можеле повеќе да влијаат на заштитените сведоци и гледањето ДВД, кои останале единствените преостанати истражни мерки. Судот потврдил дека и понатаму останува грижата на Советот за можноста од бегство, темелејќи ги на сериозноста на делото и можната казна.

15. На 15 февруари 2008 година јавниот обвинител поднел обвинителен акт против сите осомничени вклучувајќи ги и жалителите. Истиот ден кривичниот Совет делумно го прифатил барањето на јавниот обвинител и го

продолжил притворот на жалителите, но само на сметка на ризикот од нивно бегство. Во овој контекст тој тврдел

“... притворот е оправдан имајќи предвид дека постои реален ризик од бегство, а со оглед на тежината и природата на делото со кој што се соочени обвинетите и пропишаната казна. ...”

16. Оваа одлука била обжалена од осум обвинети, вклучувајќи и пет од жалителите. Тие спореле дека Советот не дал доволно причини во поткрепа на постоење на ризик од нивното бегство, имајќи ги предвид нивните семејни состојби, нивната здравствена состојба, недостатокот на претходни кривични осуди и фактот дека некој од нив веќе се со одземени патни исправи.

17. На 6 март 2008 година Апелациониот суд Скопје ја потврдил Одлуката на Кривичниот совет, утврдувајќи дека ризикот од бегство е основан заради тежината на обвинението, пропишаната казна и начинот на кој што е сторено делото.

18. Со поединечни одлуки донесени помеѓу 07 март и 01 април 2008 година, г-дин Мехмет Асани и г-дин Митре Кировски биле ослободени со кауција. Г-ѓа Ленка Јовановска и г-ѓа Славијанка Ангелова, исто така биле ослободени под услов редовно да се јавуваат пред судот. Овие одлуки биле донесени како одговор на засебните барања на овие жалители, нивниот притвор да биде заменет со полесни мерки за обезбедување присуство

19. На 15 март 2008 година Кривичниот Совет одредил 30 дневно продолжување на притворот во однос на остатокот на жалителите. Опасноста од бегство уште еднаш била утврдена по однос на сите нив, а заради тежината на обвинението и пропишаната казна. Четири обвинети поднеле жалба против оваа одлука, вклучувајќи и двајца жалители, кои спореле дека Советот не дал специфицирани причини во правец на ризикот од нивно бегство. Тие се произнеле дека нема да се кријат, дека нивниот идентитет е познат и дека ќе се јавуваат пред судот редовно. Апелациониот суд Скопје ги одбил овие аргументи, сметајќи дека ризикот од бегство лежи во природата на делото, тежината на обвинението и пропишаната казна.

20. На 07 април 2008 година започнало судењето. Имајќи го предвид големиот број на обвинети, судечкиот суд одлучил претресите да ги држи надвор од судската зграда. Откако бил извршен распит на жалителите, на 15 април 2008 година судечкиот суд го прифатил предлогот на јавниот обвинител и ја заменил одлуката за затворски притвор, со одлука за куќен притвор во поглед на сите преостанати жалители освен за г-дин Никола Василковски, г-дин Љоки Меваип, г-дин Агим Стафаи, г-дин Драган Тричковски и г-дин Горан Наутлиев, кои останале во затворски притвор. Носејќи ја оваа одлука, судот се потпрел на членот 198 став 2 од Законот (види став 31 подолу), според која притворот треба да трае што е можно пократко. На полицијата и било наложено да врши надзор над куќниот притвор. Од истите причини како во претходните одлуки, притворот по однос на остатокот на жалителите бил одреден на сметка на ризикот од нивно бегство.

21. Се чини дека само г-дин Агим Стафаи поднел жалба против оваа одлука. На 8 мај 2008 година неговата жалба била одбиена со образложение дека Кривичниот советот дал доволно причини за продолжување на неговиот

притвор, имено дека тежината на обвинението и потенцијалната казна претставувале ризик од негово бегство.

22. На 15 мај 2008 година Кривичниот совет го продолжил притворот на преостанатите жалители од истите причини како и претходно. На 22 мај 2008 година по свое сопствено наоѓање, советот го заменил решението за затворски притвор со решение со куќен притвор во поглед на сите пет жалители споменати понапред во ставот 20.

23. По овој датум куќниот притвор на преостанатите жалители бил продолжуван во неколку наврати. Продолжувањето се темелело на опасноста од нивно бегство, повторно заради тежината на обвинението и пропишаната казна.

24. Со одлука од 10 октомври 2008 година Советот го продолжил куќниот притвор од следниве причини:

“... кривичната постапка е приведена кон крај ... заради обезбедување на ефикасно и економично завршување се смета дека опасноста од бегство се уште е присутна заради тежината на делото, пропишаната казна и бројот на обвинетите, ја наметнуваат потребата да се продолжи куќниот притвор како поблага мерка за обезбедување присуство на судењето ...”

25. Со одлуки од 11 и 17 ноември 2008 година последователно, Советот ги дал истите причини за продолжување на куќниот притвор на преостанатите жалители. Заради непочитување на решението за куќен притвор, г-дин Никола Василковски и г-дин Горан Наутлиев повторно биле ставени во затворски притвор.

26. На 28 ноември 2008 година судечкиот суд утврдил вина кај жалителите и одредил казна затвор по однос на шест од жалителите и условна казна по однос на преостанатите. Бидејќи судењето завршило како и тоа дека жалителите имале постојано живеалиште и семејства во тужената држава, Судот одредил нивно ослободување, сметајќи дека повеќе не постои ризик од нивно бегство.

27. На јавната расправа одржана на 30 ноември и 1 декември 2009 година Апелациониот суд Скопје ја укинал одлуката на судечкиот суд и го вратил предметот на повторно одлучување. Се чини дека постапката се уште е во тек.

28. Во текот на постапките жалителите поднеле бројни неуспешни барања за замена на нивниот притвор со полесни мерки за обезбедување на нивно присуство, или пак барале нивно ослободување со гаранција.

II. ДОМАШНО РЕЛЕВАНТНО ПРАВО

29. Членот 22 став 6 од Законот за кривична постапка од февруари 2005 година утврдува дека кривичниот советот од тројца судии на судечкиот суд постапува, *inter alia*, по жалби против решенија на истражниот судија.

30. Законот ги специфицира мерките кои може да ги изрече судот заради обезбедување на присуство на обвинетиот на судење (членови 185-199).

31. Според членот 198 став 2 од Законот траењето на затворскиот притвор треба да биде што е можно пократко.

32. Според членот 199 став 1 (1-3) од Законот затворскиот притвор може да се одреди врз основа на разумни сомневања дека односно лице сторило дело, доколку постои ризик од негово бегство, влијание врз истрагата или опасност од повторување на делото.

33. Според членот 200 ставови 1 и 6 од Законот истражниот судија е овластен да одредува притвор. Засегнатото лице може да поднесе жалба пред Кривичниот совет.

34. Членот 205 ставови 2 и 6 од Законот утврдуваат дека Кривичен совет составен согласно членот 22 став 6 од Законот одлучува за продолжување на притворот по барање на истражниот судија или јавниот обвинител. Решението за продолжување на притворот може да биде обжалено пред повисок суд

35. Според членот 397 од Законот, доколку Второстепениот суд смета дека основите за жалба можат да се применат на било кој друг со-обвинет кој неможел да вложи формална жалба, тој може по свое сопствено наоѓање да постапува како жалбата да била поднесена и од односните со-обвинети (правилото *beneficium cohaesionis*).

ПРАВО

I НАВОДНИ ПОВРЕДИ НА ЧЛЕНОВИТЕ 5 И 13 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

36. Во писмо од 20 Мај 2008 година, г-дин Дуковски го информираше Судот за намерата на жалителите да поднесат жалба согласно член 5 §§ 1 (в), 3 и 4 од Конвенцијата, прикажувајќи ги фактите кои претходеле на предметот. На 19 Ноември 2008, што е во рамки на временската рамка предвидена од Судот, жалителите ги доставија жалбените формулари и полномошното за г-дин Дуковски. Во нив ги специфицираа нивните наводи според член 5, имено дека немало правни основи за нивното притворање, кое според тоа било незаконско, дека домашните судови употребувајќи стереотипни формулации, не дале конкретни и доволни причини за нивното притворање, и дека жалбената постапка по однос на нивниот притвор, не била ефективна. Во контекст на последново, тие исто така се повикаа на член 13 од Конвенцијата. Членот 5 §§ 1 (в), 3 и 4 и член 13, во релевантниот дел, гласат:

“Член 5 §§ 1 (в), 3 и 4

1. Секој има право на слобода и сигурност. Никој не смее да биде лишен од слобода, освен во законска постапка, во долунаведените случаи...

в. законско лишување од слобода или притвор на лице, со цел негово приведување пред надлежни судски органи, кога постои оправдано сомнение дека тоа лице сторило кривично дело или кога е тоа неопходно за да се спречи извршување на кривично дело или бегство на осомничениот по извршување на кривично дело;

3. Секој кој е лишен од слобода или притворен согласно на одредбите од ставот 1 в. од овој член , ќе има право да му биде судено во разумен рок или да биде пуштен(а) на слобода во текот на судската постапка. Пуштањето може да се услови со барање на гаранција дека лицето ќе се појави на судењето.

4. Секој кој е лишен од слобода или притворен има право да изјави жалба, по која судот ќе одлучи во најкус можен рок и ќе нареди негово ослободување, доколку лицето било незаконски притворено.

Член 13

Секој, чии права и слободи определени во Конвенцијата се повредени ќе има ефективен лек пред домашните органи, без оглед на тоа што повредата била сторена од лица кои вршеле службена должност.“

A. Допуштеност

1. Рокот од шест месеци по однос на г-дин Мехмед Асани, г-ѓа Ленка Јовановска, г-дин Митре Кировски и г-ѓа Славјанка Ангелова

37. Реферирајќи на датумот кога се поднесни жалбените формулари, Владата спореше дека тие се поднесени по истекот на шестте месеци сметано од 7 март и 1 Април 2008 последователно, датите кога жалителите биле пуштени од притворот (види став 18 понапред).

38. Жалителите се произнесоа дека 20 Мај 2008, датумот на првото писмо до Судот, би требало да смета за воведен датум по однос на жалбата, кога се запрени роковите за протекот на шестте месеци.

39. Судот забележува дека во нивниот прв допис од 20 Мај 2008 сите жалители, преку нивниот застапник г-дин Дукоски, укажале на нивната намера да поднесат жалба и ја индицирале природата на жалбата. Овој датум според тоа треба да се третира како датум на поднесување на жалбата (види *Chalkley v. the United Kingdom* (dec), no. 63831/00, 26 September 2002). Жалбата според тоа е поднесена во рамки на шест месечниот рок утврден во член 35 § 1 од Конвенцијата. Според тоа приговорот на Владата мора да биде отфрлен.

2. Неискористување на домашните правни лекови

(a) Произнесувања на страните

40. Владата спореше дека жалителите не ги искористиле сите ефективни домашни правни лекови. Особено дека, не сите жалители ги обжалиле решенијата на истражниот судија за одредување притвор, како и оние на кривичниот совет со кои притворот бил продолжуван

41. Жалителите се произнесоа дека тие постојано ги оспорувале решенијата за одредување притвор, барајќи домашните судови, иако неуспешно, да го укинат притворот и да го заменат со полесни мерки. Тие тоа го правеле, или поднесувајќи жалби до повисоките инстанци, или изнесувајќи посебни барања до судскиот совет за време на претресите. Повисоките инстанци ги отфрлале жалбите, едноставно повторувајќи ја формулацијата на првостепената инстанца, што ја поткопувало ефективноста на жалбената постапка. Бидејќи предметот на жалителите бил заснован на исти факти и закон, било каква поволна одлука на Апелациониот суд донесена во корист на жалителите кои поднеле жалби (согласно правилото *beneficium cohaesionis*) би се применил на сите жалители, вклучувајќи ги и оние кои не поднеле формална жалба

(б) Одлука на Судот

42. Судот повторува дека правилото за искористување на правните лекови согласно член 35 § 1 од Конвенцијата ги обврзува жалителите најнапред да ги

искористат правните средства во рамки на домашниот правен систем, кои се достапни и доволни да им овозможат надомест за наводните повреди. Членот 35 § 1 исто така наложува жалбените наводи, за кои постои намера да се изнесат пред Судот, најнапред да бидат изнесени пред соодветен домашен орган, барем во суштина и во склад со формалните барања утврдени во домашните правен систем, но притоа не треба да бидат земени предвид правните средства кои се неадекватни или неефективни (види, *mutatis mutandis*, *Merger and Cros v. France* (dec.), no. 68864/01, 11 March 2004; *Aksoy v. Turkey*, 18 December 1996, §§ 51-52, ECHR 1996-VI; and *Akdivar and Others v. Turkey*, 16 September 1996, §§ 65-67, ECHR 1996-IV).

43. Судот нагласува дека примената на правилото за исцрпување на правните средства мора да се применува во контекст на механизмот за заштита на човековите права и дека мора да се применува со одреден степен на флексибилност и без прекумерен формализам. Судот мора да заземе реалистичен став не само за постоењето на формалните лекови во правниот систем на договорната земја, туку и за генералниот контекст во кои истите се применуваат, како и личните прилики на жалителот (види *Jašar v. Република Македонија* (dec.), no. 69908/01, 19 January and 11 April 2006).

44. Товарот на докажување за неискористување на правните средства, пред се е задача на Владата, да докаже дека тие постојат во теоријата и праксата во релевантниот период; односно дека, правното средство било достапно, можело да овозможи надомест по однос на жалбените наводи и дека нудело разумна шанса за успех. Сепак, откако еднаш ќе се ослободи од овој товар на докажување, тој преминува на жалителот да докаже дека правното средство на кое укажувала Владата, е всушност искористено, или пак од некои причини е неадекватно или неефективно во посебните околности, или пак постојат посебни околности кои него/неа го/ја ослободуваат од барањето (види *Akdivar and Others v. Turkey*, cited above, §§ 65-69, and *Menteş and Others v. Turkey*, judgment of 28 November 1997, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VIII, p. 2706, § 57).

45. Судот забележува дека домашната легислатива предвидува двостепен систем при одлучување на судовите за притворот. Иницијалното решение за одредување на притворот може да се обжали пред Кривичниот совет утврден во членот 22 § 6 од Законот. Решението на советот кој го продолжува притворот може да се обжали пред Апелациониот суд (член 205 § 6 од Законот, види став 34 понапред). И двете инстанци, кривичниот совет одлучувајќи во втор степен, и Апелациониот суд, можат да вршат целосна проценка на околноста дали притворот бил законски и оправдан. Од тие причини, жалбата треба да се смета во принцип како ефективно правно средство во смисла на член 35 од Конвенцијата.

46. Во конкретниов предмет Судот забележува дека, како што се произнесе и Владата, сите жалители не ги обжалувале решенијата за одредување на притвор, кои биле издадени или од истражниот судија или од кривичниот совет (види став 9, 10, 13, 16, 19 и 21 понапред). Тие кои што поднеле жалби спореле дека притворот не е оправдан, дека нема дадено конкретни ниту оправдани причини во поткрепа на решението, и на крајот дека немало реална

опасност од нивно бегство (види ставови 9, 10, 16 и 19 понапред). Нивните бројни барања за укинување на притворот, биле покрепени со поединости поврзани со нивните лични и семејни околности. Апелациониот суд, во секоја прилика ги одбивал жалбите со едноставна одлука во која ги повторувал причините, во скратена форма, изнесени од страна на кривичниот совет. Тој не вршел поединечна проценка на аргументите во светло на карактеристиките на секој поединечен жалител засебно. Судот не гледа причини да верува дека Апелациониот суд би одлучил поинаку, ако преостанатите жалители поднеле жалби. Заради тоа Судот смета дека во конкретните околности на предметот, жалбата била неефективна и фактот дека некој од жалителите не ја искористиле не може да се смета за пропуст да се искористат домашните правни средства. Во такви околности, Владиниот приговор мора да биде отфрлен.

3. Жалбени наводи според членот 5 § 1 (c)

47. По однос на жалбениот наводи на жалителите дека притворот бил незаконски, Судот забележува дека со две засебни решенија од 20 и 26 Ноември последователно, истражниот судија при надлежниот суд одредил притвор на жалителите, на сметка на тежината на кривичното дело, висината на пропишаната казна и бидејќи тие наводно делувале како добро организирана група (види став 8 понапред). Решението било засновано на основите наброени во членот 199 од Законот за кривична постапка, кои се совпаѓаат со основите прикажани во членот 5 § 1 (в) од Конвенцијата. Притворот на жалителите бил дополнително продолжуван во неколку наврати од страна на Кривичниот совет. По 15 Фебруари 2008, притворот на жалителите бил заснован исклучиво на опасноста од нивно можно бегство (види став 15 понапред).

48. Судот смета дека домашните судови постапувале во рамки на нивните овластувања, носејќи ги тие одлуки и дека ништо не укажува не тоа дека тие биле неосновани, или незаконски согласно домашниот закон. Прашањето дали образложението на тие одлуки било доволно и релевантно се анализира подолу во врска со прашањето за усогласеност со член 5 § 3 (види *Lind v. Russia*, no. 25664/05, § 66, 6 December 2007).

49. Судот наоѓа дека притворот на жалителите бил компатибилен со барањата од член Article 5 § 1 (в) од Конвенцијата. Следува дека жалбените наводи мора да бидат отфрлени како очигледно неосновани согласно член 35 §§ 3 и 4 од Конвенцијата.

4. Наводна неефективност на жалбената постапка (Членови 5 § 4 и 13 од Конвенцијата)

50. Судот забележува дека постои систем на двостепеност во судското постапување по жалбата на притворот (види став 45 понапред). Понатаму забележува дека домашниот закон предвидува можност за замена на притворот со полесни мерки на обезбедување присуство, како посебно правно средство за притвореникот кое може да го искористи додека е во притвор. Ова правно средство се покажало за ефективно во однос на четири жалитела кај кои притворот бил укинат пред судењето (види став 18 понапред). Наспроти

понапред прикажаните наоди во врска со жалбената постапка (види став 46 понапред), жалбената постапка која била спроведена не се чини дека била неефективна.

51. Следува дека овој дел од жалбата мора да биде отфрлен како очигледно неоснован согласно член 35 §§ 3 и 4 од Конвенцијата.

4. Заклучок

52. Судот смета дека жалбените наводи на жалителите согласно член 5 § 3 од Конвенцијата не се очигледно неосновани во смисла на член 35 § 3 од Конвенцијата. Воедно забележува дека тие не се недопуштени по било кој друг основ. Заради тоа мора да бидат прогласени за допуштени.

Б. Основаност

1. Произнесувања на страните

53. Жалителите повторија дека домашните судови не дале никакви конкретни причини кои би го оправдале притворот за секој од нив поедначно, туку едноставно ги наведувале законските основи за притвор, без притоа да обезбедат конкретно образложение за тоа, особено по однос на “опасноста од бегство“.

54. Владата се произнесе дека задржувањето на жалителите во полициските станици и дополнително одредениот притвор, биле извршено во склад со законските одредби. Предметот бил еден од најкомплексните кривични предмети против 72 обвинети. Издавајќи ги решенијата за одредување на притвор, судовите со должно внимание ги разгледувале поединечните околности за секој од жалителите и давале доволно образложени причини за нивното притворање, што пак се потврдило со решенијата за укинување на притворот по однос на одредени жалители (види став 18 понапред) и решенијата за одредување на притвор ги замениле со одредување на куќен притвор (види став 20 и 22 понапред). Најпосле, притворот на жалителите ја постигнал својата цел, имено обезбедил нивно присуство за време на судењето. Како резултат на тоа, наспроти исклучително комплексната природа на предметот и бројот на обвинетите лица, ниту еден од закажаните претреси не бил одлган или презакажуван, заради отстаство на жалителите.

2. Оцена на Судот

(а) Општи принципи

55. Судот повторува дека постоењето на разумни основи за сомневање дека уапсеното лице сторило престап е услов *sine qua non* за законитоста на континуираниот притвор. Сепак по истек на одредено време тоа повеќе не е доволно. Во таквите случаи Судот мора да утврди дали другите основи прикажани од страна на судските власти, продолжуваат да го оправдуваат лишувањето на слободата (види *Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, §§ 152 and 153, ECHR 2000-IV).

56. Се претпочита фаворизирање на ослободувањето. Како што судот постојано утврдува, втората реченица од став 3 на член 5 не им дава на судските власти можност да бираат помеѓу изведување на обвинетиот на судење во разумен рок или негово привремено ослободување за време на судењето. До неговата осуда, обвинетиот мора да се третира како невин, а целта на одредбава која се разгледува, за суштина има да бара негово времено ослободување, еднаш откако неговиот континуиран притвор престанал да биде разумен. Обвинетото лице за сторен престап мора секогаш да биде слободно во текот на судењето, освен ако државата може да докаже дека постојат релевантни и доволни причини да го оправдаат континуираниот притвор (види помеѓу другото *Castravet v. Moldova*, no. 23393/05, §§ 30 и 32, 13 March 2007; *McKay v. the United Kingdom* [GC], no. 543/03, § 41, ECHR 2006; *Jabłoński v. Poland*, no. 33492/96, § 83, 21 December 2000; и *Neumeister v. Austria*, judgment of 27 June 1968, Series A no. 8, § 4).

57. Неспорно е дека одговорност е на домашните власти да го утврдат постоењето на конкретни факти, релевантни за основите на продолжениот притвор. Префрлувањето на теретот на докажување на притвореното лице во таквите случаи е основ за повреда на членот 5 од Конвенцијата, одредба која што притворот го прави како исклучок од правото на слобода, и кој е дозволен во исклучиво децидно наведени и стриктно дефинирани ситуации (see *Rokhlina v. Russia*, no. 54071/00, § 67, 7 April 2005, and *Ilijkov v. Bulgaria*, no. 33977/96, §§ 84-85, 26 July 2001). Националните судски власти мора да ги испитаат сите факти во корист на или против постоењето на вистинските барања на јавниот интерес кој што го оправдуваат, во правец на постоење на принципот на презумпција на невиност, напуштањето на правилото за почитување на слободата на личноста и носењето на одлуки со кои што се напушта примената на ова правило. Не е работа на Судот да ги утврдува таквите факти, и да го земе местото на националните власти кои одлучуваат за притворот на жалителот. Во суштина, врз основа на причините дадени во одлуките на домашните судови и фактите споменати од жалите во нивните апликации, Судот е повикан да одлучи дали има, или нема повреда на правата од член 5 став 3 од Конвенцијата (see *Korchuganova v. Russia*, no. 75039/01, § 72, 8 June 2006; *Ilijkov*, cited above, § 86; and *Labita*, cited above, § 152).

(6) Примена во конкретниов случај

58. Во конкретниов случај судот забележува дека на 18 и 24 ноември 2007 година последователно, жалителите биле уапсени и задржани во неколку полициски станици во Скопје. На 19 и 25 ноември 2007 година последователно тие биле изведени пред истражен судија кој што со две засебни одлуки им одредил групен притвор, заради основано сомнение за злоупотреба на службена положба. Во периодот од 28 јануари 2008 година притворот на жалителите бил продолжуван во два наврати. По однос на сите жалители, со исклучок на г-дин З. Панковски (види став 11 понапред) колективното решение за одредување на притворот, се темелело на трите основи наведени во членот 199 од Законот, имено ризикот од бегство, повторување на делото и попречување на истрагата. Причина дадени во образложение на решението за

сите апликанти, била сериозноста на сторениот престап и можната казна (види ставови 10 и 13 понапред).

59. Можноста за повторување на делото и за попречување на истрагата, останале основи на кој што се темели решението за притвор се до 01 февруари 2008 година по однос на едната група од жалители, и до 15 февруари 2008 година по однос на втората група од жалителите. Иницијално ризикот за повторување на делото бил исклучен само во однос на оние жалители кои презентирале валидни докази дека се отпуштени од работа (види став 14 понапред). До 15 февруари 2008 година ниту еден од овие основи, на кои што судовите се потпирале, не биле доволни да го оправдаат континуираниот притвор на жалителите (види став 15 понапред).

60. По овој датум, притворот на жалителите бил продолжуван во неколку наврати, а бил заснован само на ризикот од нивно бегство. Само четири жалители кои поднеле посебни барања за ослободување дополнително биле ослободени (види став 18 понапред). До 28 ноември 2008 година датумот на ослободување на жалителите, домашните судови континуирано се потпирале на сериозноста на обвиненијата и на можната казна како клучни елементи кои што наложувале постојано продолжување на притворот на жалителите (види ставови 15, 17, 19, 20, 21, 22 и 23 понапред). Дополнително, потребата да се обезбеди нивното присуство на судењето исто така било приклучено кон другите основи за нивниот притвор (види ставови 24 и 25 понапред).

61. Во врска со ова Судот нагласува дека, иако сериозноста на пресудата со која што биле соочени е релевантен елемент во проценката на ризикот за обвинетиот да избега, потребата за континуирано лишување од слобода не може да се проценува од чисто апстрактна точка на гледање, земајќи ја предвид само сериозноста на престапот. Тоа мора да биде утврдено со реферирање на други бројни релевантни фактори кои што можат да го потврдат постоењето на опасноста од бегство, или можат да го сторат тоа многу слабо, со што не може да се оправда притворот за време на судењето. Ниту пак продолжувањето на притворот може да се искористи да биде еден вид на казна (see *Letellier v. France*, 26 June 1991, § 43, Series A no. 207; *Muller v. France*, 17 March 1997, § 43, Reports 1997-II; *Yağcı and Sargin*, cited above, § 52; and *Korchuganova v. Russia*, no. 75039/01, § 73, 8 June 2006).

62. По мислење на Судот, домашните судови не утврдиле постоење на било каков конкретен факт во поткрепа на нивните заклучоци. Не се дадени причините за тоа зошто последиците и опасноста од бегство се чинеле помалку опасни за жалителите, од нивниот континуиран притвор (see *Stögmüller v. Austria*, judgment of 10 November 1969, Series A no. 9, § 15). На страна од едностраното реферирање кон имотните состојби на жалителите, нивните семејни состојби, и личните карактеристики (види ставови 10 и 11 понапред). Во раниот стадиум на притворот на жалителите, домашните судови не укажале на ниту еден карактеристичен аспект на нивниот карактер или однесување кој што би биле во можност да го оправдаат нивниот заклучок дека кај секој апликант постоел континуиран ризик од бегство. Ниту пак тие се осврнале на аргументите на жалителите, со што го сториле ризикот од бегство. Останува нејасно заради тоа, зошто тие не сметале дека ризикот е отстранет по однос на жалителите чии што пасоши веќе биле одземени или пак презентирале

факти кои што укажувале на блиски односи со тужената држава (види ставови 10, 16 и 19 понапред). Дотолку повеќе што во ниту еден стадиум на постапката, домашните судови не ги објасниле своите одлуки зошто алтернативите на лишувањето од слобода не биле доволни да обезбедат судењето да се одвива со соодветиот тек, што согласно Владата, била главната цел за прдолжување на притворот на жалителите (види став 54 понапред). Понатаму, ослободувањето на жалителите било наложено врз основа на фактот дека тие имале постојано место на живеење и семејства во тужената држава. Овие фактори не биле непознати за домашните судови во претходните стадиуми на постапката (види став 26 понапред).

63. Дотолку повеќе што, потврдувајќи го притворот на жалителите по 15 февруари 2008 година, домашните судови континуирано ја повторувале истата формулација употребувајќи идентични зборови. Се чини дека тие малку имале во предвид, доколку воопшто имале, за поединечните околности за секој од жалителите, бидејќи нивниот притвор бил продолжуван со колективни решенија за притвор. Праксата за издавање на колективни решенија за притвор веќе е најдена од страна на Судот за некомпатибилна самата по себе со членот 5 став 3 од Конвенцијата, доколку тоа дозволува континуиран притвор за група на лица без поединечна проценка на основите за притвор по однос на секој поединечен член на групата. (see *Dolgova v. Russia*, no. 11886/05, § 49, 2 March 2006).

64. Имајќи го предвид сето тоа наведено понапред, Судот смета дека, од 15 февруари 2008 година (види став 15 понапред), не осврнувајќи се на конкретните факти, туку осврнувајќи се исклучиво на сериозноста на престапот и можната казна властите го продолжувале притворот на жалителите на основи на кои што иако релевантни, не може да се сметаат за доволни.

65. Според тоа постои повреда на членот 5 ставот 3 од Конвенцијата.

III. ПРИМЕНА НА ЧЛЕН 41 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

66. Членот 41 од Конвенцијата утврдува :

“Кога Судот ќе оцени дека постои повреда на Конвенцијата или на протоколите, и доколку внатрешното право на засегнатата Висока договорна страна овозможува само делумна репарација на штета, тогаш доколку е тоа неопходно, Судот ќе му додели правична отштета на оштетениот.”

A. Штета

67. Жалителите бараа помеѓу 500 и 800 евра секој, по однос на материјална штета за медицински трошоци направени додека тие биле во притвор, како и по нивното ослободување. Во поткрепа на ова тие доставија копии од лекарски извештаи. Г-дин Звонко Бојаровски бараше 2.500 евра за медицински трошоци и губиток на приходи, како резултат за неговото отсаство од работа. По однос на последниот аспект, тој тврдеше дека бил отпуштен од работа заради одредениот притвор и дека бил ослободен со Одлуката на Судот од 28.11.2008 година.

68. Жалителите исто така бараа 5.000 евра секој, во поглед на нематеријална штета за претрпена болка и стрес како резултат од нивниот притвор. Пет жалители (г-дин Наум Михајловски, г-дин Митре Петров, г-дин Зоран Божиновски, г-ѓа Ленка Јовановска и г-ѓа Славијанка Ангелова), исто така бараа помеѓу 10.000 и 12.000 евра секој, како резултат на смртни случаи во семејствата додека тие биле во притвор.

69. Владата ги оспори овие барања како неосновани, споредјќи дека не постои причинско-последична врска помеѓу наводните повреди и бараната штета.

70. Судот врз основа на доказите на кои располага смета дека, жалителите неуспеале да докажат дека материјалната штета била предизвикана од наидените повреди. Според тоа, Судот не наоѓа оправдана причина да им додели на жалителите надомест по овој основ. Во поглед на нематеријалната штета Судот смета дека пресудата само посебе претставува доволен надомест. (see *Letellier v. France*, 26 June 1991, § 62, Series A no. 207, and *Muller v. France*, 17 March 1997, § 54, *Reports* 1997-II).

В. Трошоци и надоместоци

71. Сите жалители исто така бараа по 2.000 евра секој, со исклучок на г-дин Перица Димитриевски кој бараше 2.500 евра, за трошоци и надоместоци сторени пред домашните судови. Овој износ ги вклучувал како надоместоците за нивното застапување на расправите, утврдени согласно тарифата на Адвокатската комора, судските трошоци, патните трошоци на нивните застапници и членовите на нивните семејства поврзани со нивните посети за време на притворот на жалителите како и други патни трошоци. Жалителите не доставија никакви пропратни докази.

72. Тие исто така побараа 3.140 евра во поглед на трошоци и надоместоци направени во постапката пред Судот. Ова го вклучувало адвокатскиот хонорар за 140 часа правна работа, и трошоците за копирање и испраќање на документи. Во прилог на ова, жалителите доставија специфицирана листа на трошоци по однос на адвокатскиот хонорар кој што е баран. Не беа доставени докази по однос на поштенските трошоци и за копирање на документацијата. Застапниците на жалителите бараа адвокатската тарифа да биде платена директно на Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија и ја доставија својата банкарска сметка.

73. Владата ги оспори овие барања како неосновани и прекумерни.

74. Согласно праксата на Судот жалителот има право на надомест на трошоците исклучиво ако тие се навистина сторени, а биле неопходни, и ако се разумни по висина (see *Editions Plon v. France*, no. 58148/00, § 64, ECHR 2004-IV). Судот укажува дека согласно правилото 60 од Деловникот на Судот, жалителот мора да достави специфицирани листа за сите барања, проследени со некакви релевантни докази, и дека со пропуштање на истото Советот може да го отфрли барањето во целина или делумно (види *Parizov v. Република Македонија*, no. 14258/03, § 71, 7 February 2008).

75. Во конкретниов случај, Судот забележува дека жалителите не поднеле никакви пратечки докази или детали по однос на нивните барања за трошоци и надоместоци сторени во домашните постапки. Според тоа, тој не им доделува

никаков износ по овој основ (види *Lazoroski v. Република Македонија*, по. 4922/04, § 91, 8 October 2009). Тој понатаму смета дека износот баран од жалителите по однос на трошоци и надоместоци сторени во постапката пред него, се прекумерни и делумно неосновани, заради што им досудува износ од 2.000 евра, зголемен за било какви давачки за жалителите, кој што треба да се исплати на банкарската сметка на Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија (види *mutatis mutandis, Jašar v. the Република Македонија* no. 69908/01, § 71, 15 February 2007).

С. Затезна камата

76. Судот смета за соодветно дека затезната камата треба да се исплати според најниската камтна стапка за позајмени средства на Европската Централна Банка, на која треба да се додадат 3 процентни поени.

ОД ОВИЕ ПРИЧИНИ СУДОТ ЕДНОГЛАСНО

1. *Ја прогласува* жалбата според член 5 став 3, која се однесува на недостаток на доволни причини за притворање на жалителите, за допуштена, а остатокот од жалбата за недопуштен.
2. *Смета* дека е сторена повреда на членот 5 став 3 од Конвенцијата,;
3. *Смета* дека наоѓањето на повредата на Конвенцијата, самото посебе претставува доволен надомест за жалителите,;
4. *Смета*
 - (а) дека тужената држава треба да им плати на жалителите, во род од три месеци од датумот на правосилност на пресудата во склад со членот 44 став 2 од Конвенцијата, 2.000 евра како и било какви давачки за жалителите, по однос на трошоци и надоместоци, конвентирани во националната валута на тужената држава според курсот на датумот на плаќањето, и да ги плати на банкарската сметка на Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија.
 - б) По протекот на горе наведените три месеци сè до исплатата, ќе се засметува камата на горенаведените износи, по стапка еднаква на најниската стапка за позајмени средства на Европската централна банка, за периодот до плаќањето плус 3 процентни поени.
5. *Го отфрла* остатокот на барањето на жалителите за правичен надомест.

Изготвено на англиски и доставено на писмено на 28 октомври 2010 година, согласно членот 77 ставови 2 и 3 од Деловникот на Судот.

Секретар

Претседател